

Sectoranalyse gezelschapsdieren

Ir. E.J.R. Maathuis

Informatie- en KennisCentrum Landbouw/Ede, oktober 1998

© 1998 Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Informatie- en KennisCentrum Landbouw, Postbus 482, 6710 BL EDE.

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij het gebruik van gegevens uit deze publicatie.

Oplage 50 exemplaren

Samenstelling Ir. E.J.R. Maathuis

Druk Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Facilitaire Dienst

Voorwoord

Binnen het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is de directie Landbouw verantwoordelijk voor het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid gericht op de sector gezelschapsdieren. Ruim een jaar geleden is het Informatie- en KennisCentrum Landbouw gevraagd om hierbij ondersteuning te verlenen en expertise op het gebied van gezelschapsdieren op te bouwen. Met als motto "werkendeweg" heeft het IKC-L gehoor gegeven aan dit verzoek, zijn informatiebronnen aangeboord en is een netwerk in de sector opgebouwd.

Het eerste resultaat van dit al is de nu voorliggende Sectoranalyse gezelschapsdieren. In deze notitie wordt een beeld geschetst van de sector gezelschapsdieren en worden bouwstenen aangedragen voor het te ontwikkelen beleid van het ministerie. De sectoranalyse is het resultaat van de inzet van verscheidene medewerkers van het IKC-L en van diverse mensen daarbuiten. Met name wil ik René Wessels (IPC-Dier Barneveld), Caroline Haug, Henk Heinhuis, Evelien Hordijk, Marleen Leijten (allen studenten van het Van Hall Instituut) en de leden van de klankbordgroep bedanken voor hun inzet.

Een speciaal woord van dank wil ik uitspreken in de richting van de twee, samenwerkende opdrachtgevers Laetitia Kuijpers en Mathea Mevissen van de directie Landbouw. Zij hebben ons de ruimte gegeven om inderdaad al werkende expertise op het gebied van de sector gezelschapsdieren op te bouwen. Daarnaast hebben zij met hun kritische vragen en op- en aanmerkingen bij eerdere concepten ertoe bijgedragen dat de Sectoranalyse gezelschapsdieren zijn uiteindelijke vorm heeft gekregen.

Ir. H.A. Gonggrijp
Hoofd Informatie- en KennisCentrum Landbouw

Inhoudsopgave

1	Structuurschets van de sector gezelschapsdieren	9
1.1	Gezelschapsdieren in de Nederlandse huishoudens	9
1.2	De economische betekenis van de sector gezelschapsdieren	10
1.3	Maatschappelijke aspecten van gezelschapsdieren	11
1.4	Het aantal gezelschapsdieren in Nederland	12
2	Schets van de afzonderlijke diergroepen	13
2.1	Honden	13
2.2	Katten	14
2.3	Konijnen en knaagdieren	14
2.4	Vogels	15
2.4.1	Zang- of siervogels	15
2.4.2	Postduiven	15
2.5	Vissen	16
2.6	Reptielen en amfibieën	16
2.7	Pony's en paarden	17
2.8	Overzichtstabel	17
3	Actoren in de sector gezelschapsdieren	19
3.1	Inleiding	19
3.2	Gevolgte werkwijze	19
3.3	Het overzicht van actoren	20
3.4	De basis voor een actorenanalyse	24
4	Ontwikkelingen in de sector gezelschapsdieren	25
4.1	Inleiding	25
4.2	Gevolgte werkwijze	25
4.3	Algemeen onderzoeksveld	25
4.4	Veterinair Onderzoeksveld	26
4.5	Medisch onderzoeksveld	27
4.6	Sociaal-psychologisch onderzoeksveld	27

4.7	Sociaal-economisch onderzoeksveld	28
5	Aanbevelingen voor de beleidsvisie gezelschapsdieren	29
5.1	Inleiding	29
5.1.1	Toename in aantal katten	29
5.1.2	Toename in aantal exotische dieren	29
5.1.3	Verdere ontwikkeling van klassieke behandelingsmethoden en -technieken in de diergeneeskunde	29
5.1.4	Verdergaande opkomst van alternatieve geneeswijze	30
5.1.5	Te weinig veterinaire consulten	30
5.1.6	Toename in aantal gezondheidsproblemen bij het fokken van rasdieren	30
5.1.7	Toename in aantal medische behandelingen als gevolg van zoönosen	30
5.1.8	Toenemende vermenselijking van gezelschapsdieren	30
5.1.9	Toename van het gebruik van hulphonden	31
5.1.10	Toename van het gebruik van dieren voor therapie bij mensen	31
5.1.11	Toename in deelname aan hondensporten en -cursussen	31
5.1.12	Toename in het aanbod van diensten	31

Bronvermeldingen

Lijst van afkortingen

Bijlagen

Inleiding

In het najaar van 1997 heeft de afdeling Bedrijf, Diergezondheid en Welzijn van de directie Landbouw van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aan het Informatie en KennisCentrum-Landbouw gevraagd een analyse te maken van de sector gezelschapsdieren. Het doel van deze analyse is om zicht te krijgen op de betekenis en omvang van de sector gezelschapsdieren, welke organisaties en personen betrokken zijn bij deze sector en welke ontwikkelingen op termijn op de sector gezelschapsdieren afkomen. Het zwaartepunt zal vooral moeten liggen bij het inzichtelijk maken van de ontwikkelingen, omdat dit als basis dient voor het ontwikkelen en opstellen van de beleidsvisie gezelschapsdieren.

Bij de uitwerking van de opdracht zijn de werkzaamheden opgesplitst in drie deelprojecten. Het eerste deelproject heeft tot doel een kwantitatieve en kwalitatieve schets van de sector gezelschapsdieren te geven. Het tweede deelproject heeft tot doel zicht te geven op welke organisaties actief zijn binnen de sector gezelschapsdieren. Het doel van het derde deelproject is het inzichtelijk maken van ontwikkelingen die op (korte) termijn binnen de sector gezelschapsdieren een rol van betekenis gaan spelen. Omdat de sector gezelschapsdieren vele diersoorten omvat, is na een quick scan van de beschikbare informatie in overleg met de klankbordgroep besloten om in het deelproject drie de diergroepen honden, katten, konijnen & knaagdieren en vogels centraal te stellen. Tevens is toen besloten om in deelproject één een beeld te schetsen van alle in de sector te onderscheiden diergroepen. Ook deelproject twee richt zich op vrijwel alle diergroepen. Een uitzondering is gemaakt voor paarden en pony's, deze diergroep is niet meegenomen in dit deelproject.

Het besluit om de opdracht op te splitsen drie deelprojecten heeft ertoe geleid dat bij de uitwerking van de afzonderlijke delen veel materiaal is opgeleverd. De kern van dit materiaal komt tegemoet aan het doel van de analyse en is opgenomen in de voorliggende Sectoranalyse gezelschapsdieren. De eerste twee hoofdstukken geven een algemeen beeld van de sector gezelschapsdieren en van de verschillende diergroepen die in het kader van de opdracht binnen de gezelschapsdieren onderscheiden zijn. In hoofdstuk 3 worden de actoren in de sector gezelschapsdieren in beeld gebracht. In hoofdstuk 4 wordt een schets gegeven van de ontwikkelingen die op (korte) termijn hun invloed in de sector gezelschapsdieren laten gelden. In hoofdstuk 5 zijn die ontwikkelingen weergegeven die mogelijk in de op te stellen beleidsvisie gezelschapsdieren aandacht behoeven.

1 Structuurschets van de sector gezelschapsdieren

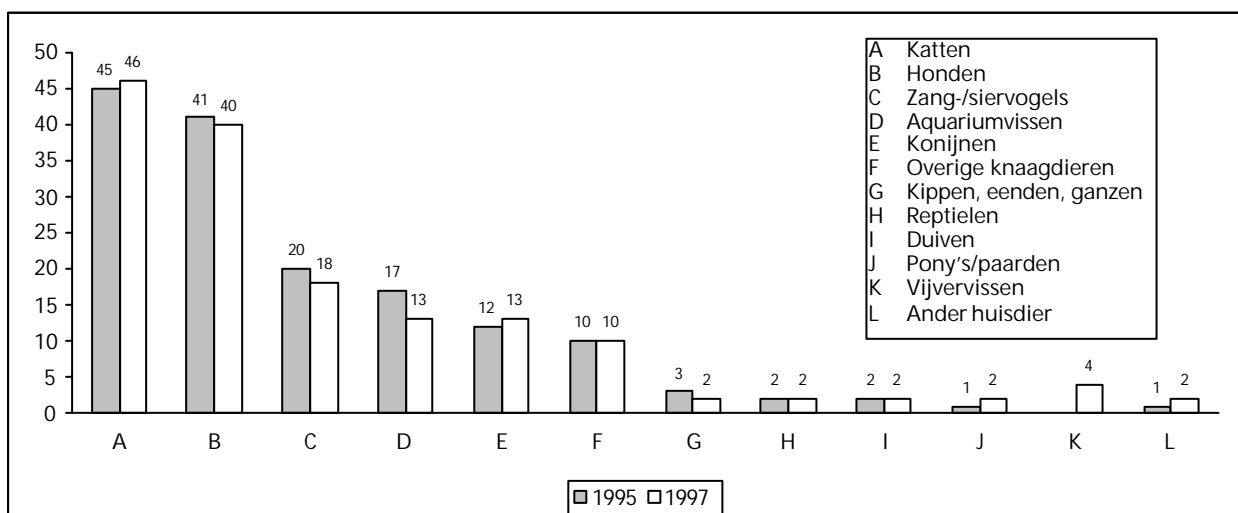
1.1 Gezelschapsdieren in de Nederlandse huishoudens

Uit de NIPO-enquête "Huisdieren in het Nederlandse gezin" uit 1997 [1] komt naar voren dat in ruim drie miljoen huishoudens in Nederland één of meerdere gezelschapsdieren voorkomen. Ten opzichte van 1995 betekent dit een lichte toename van het aandeel huishoudens (van 45% naar 47%) met gezelschapsdieren, maar vergeleken met de gegevens uit het begin van de jaren '90 (1991: 51% , 1993: 52%) is er sprake van een afname. Overigens was aan het eind van de jaren '70 het huisdierenbezit aanzienlijk groter, toen had 74% van de huishoudens één of meerdere gezelschapsdieren in zijn bezit [2]. Verder komt uit de NIPO-enquête naar voren dat in steden met meer dan 100.000 inwoners het aandeel huishoudens met één of meerdere gezelschapsdieren in zijn bezit zo'n 10% lager is dan in overig Nederland.

Het blijkt dat anno 1997 gemiddeld gesproken gezelschapsdieren meer voorkomen in huishoudens die "bestaan uit drie of meer personen, waarbij het gezinshoofd tussen de 35 en 54 jaar oud is en het bruto gezinsinkomen meer dan f 50.000,- bedraagt." [1]. Vergelijking van de gegevens uit 1997 met die van 1988 leert dat het bezit van gezelschapsdieren bij alleenstaanden, 65-plussers en gezinnen uit de laagste inkomensgroepen (minder dan f 24.000,-) is afgenomen.

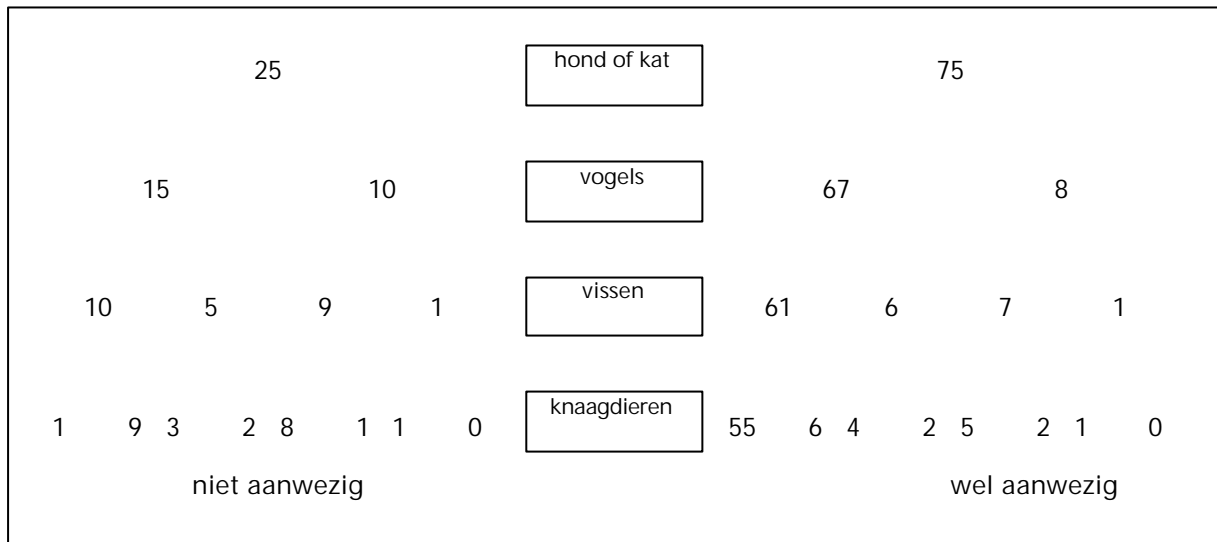
De twee belangrijkste groepen van gezelschapsdieren in Nederland zijn de kat en de hond. Driekwart van de huishoudens met een gezelschapsdier bezit een kat en/of een hond [1]. In 1997 had van alle huishoudens met gezelschapsdieren 46% één of meer katten en 40% één of meer honden in zijn bezit. Sinds het begin van de jaren '90 is het bezit van honden vrijwel constant gebleven, het bezit van katten is in diezelfde periode licht toegenomen. Een vergelijk tussen de gegevens over het bezit van gezelschapsdieren in 1979 [2] en in 1997 [1] leert dat in de afgelopen 20 jaar het bezit van katten fors is toegenomen (van 32% naar 46%), terwijl het bezit van honden juist is afgenomen (van 50% naar 40%). Andere belangrijke gezelschapsdieren zijn zang- en siervogels (18%), aquariumvissen (13%), konijnen (13%) en knaagdieren (10%). Met name het bezit van zang- en siervogels is in de afgelopen 20 jaar aanzienlijk afgenomen (1979: 37%, 1997: 18%). Het bezit van de andere drie genoemde groepen van gezelschapsdieren is in diezelfde periode nagenoeg gelijk gebleven. In figuur 1 is het voorkomen van verschillende huisdiersoorten in de Nederlandse gezinnen met huisdieren weergegeven.

Figuur 1: Mate van voorkomen (in procenten) van verschillende gezelschapsdieren in Nederlandse gezinnen met huisdieren [1]

Zoals aangegeven komt in 75% van de huishoudens met een gezelschapsdier een hond of een kat voor. Voor het merendeel van deze huishoudens is dit ook het enige gezelschapsdier. In één op de vijf huishoudens komt echter nog een ander gezelschapsdier voor. figuur 2 is het meervoudig bezit van gezelschapsdieren in 1997 weergegeven, gesegmenteerd naar het al dan niet bezitten van een hond of kat.

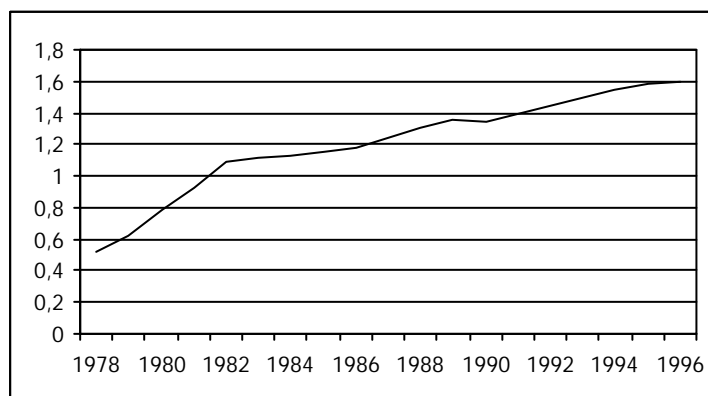
Figuur 2: Meervoudig huisdierenbezit in 1997 [1]

1.2 De economische betekenis van de sector gezelschapsdieren

De bestedingen van de bezitters van gezelschapsdieren aan diervoeders en dierbenodigdheden laat al jaren een gestage groei zien (zie figuur 3). Volgens DIBEVO [3] werd in 1996 gemiddeld per huishouden met één of meerdere gezelschapsdieren f 540,- per jaar besteed. Exclusief de uitgaven voor medische verzorging, pensions en trimsalons bedroeg de totale uitgave ca. f 1,6 miljard. De uitgaven voor medische verzorging, pensions en trimsalons worden geschat op ca. f 170 miljoen, zodat de totale uitgave door de bezitters van gezelschapsdieren in 1996 ca. f 1,8 miljard bedroeg. De belangrijkste post waar door de bezitters van gezelschapsdieren geld aan wordt uitgegeven is de voeding van hun dieren. Van de genoemde f 1,6 miljard wordt hieraan zo'n 70% uitgegeven.

Figuur 3: Totale bestedingen (in miljard gulden) aan diervoeders en dierbenodigdheden in Nederland in de periode 1978 – 1996.

Naar schatting zijn er ruim 5.000 bedrijven en instellingen, zoals asielen, dierenartspraktijken, dierenambulances, dierenspecialzaken, trimsalons en diervoederbedrijven betrokken bij de sector gezelschapsdieren. Bij deze bedrijven en instellingen zijn meer dan 19.000 mensen werkzaam,

waarvan ongeveer 7.000 als vrijwilliger. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van bedrijven en instellingen die betrokken zijn bij de sector gezelschapsdieren en hoeveel personen daarbinnen werkzaam zijn.

1.3 Maatschappelijke aspecten van gezelschapsdieren

Het bij zich houden van dieren, hen verzorgen en verwennen puur en alleen voor het genoegen is een verschijnsel dat al vroeg in de geschiedenis van de mensheid voorkwam [4]. De dieren dienden vooral als gezelschap, maar hadden daarnaast ook een praktische functie [5]. Door veranderde gezinssamenstelling, gestegen materiële welvaart, individualisering en vergrijzing zijn gezelschapsdieren sinds de Tweede Wereldoorlog steeds belangrijker geworden in het gezinsleven en het leven van alleenstaanden [6]. Naast het bieden van gezelschap hebben dieren in het gezin een grote opvoedkundige waarde en helpen zij mede voorkomen dat (oudere) alleenstaanden en gehandicapten in een sociaal isolement terecht komen.

De relatie tussen mens en gezelschapsdier is vooral te omschrijven als een relatie van sociale aard. Maar soms zijn er ook meer praktische gronden voor een relatie. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van hulphonden door (visueel) gehandicapten, waarbij de hond allerlei handelingen en functies verricht zodat de bewegingsvrijheid van de gehandicapte aanzienlijk vergroot wordt. Andere voorbeelden zijn de inzet van honden bij politie, bewakings- en reddingsdiensten en het gebruik van gezelschapsdieren bij allerlei therapieën. Maar ook in deze situaties is de sociale relatie tussen mens en dier van groot belang.

De relatie tussen mens en dier verloopt echter niet altijd probleemloos. Zo melden zich jaarlijks ongeveer 16.000 mensen zich met hondenbeten bij de eerste-hulpafdelingen van ziekenhuizen [7] en nog eens 33.000 mensen gaan naar hun huisarts [6]. Bij de helft van de mensen die zich melden in het ziekenhuis betreft het beten in de arm, terwijl bij jonge slachtoffers meer hoofdwonden voorkomen. Jaarlijks worden zo'n 240 mensen in het ziekenhuis opgenomen voor behandeling van de wonden. In meer dan 40% van de gevallen gaat het om een slachtoffer in de leeftijdscategorie 0 tot 9 jaar [7]. Uit de door het CBS geregistreerde privé-ongevallen met dodelijk afloop blijkt dat in Nederland gemiddeld één persoon per jaar aan de gevolgen van hondenbeten overlijdt. Daarbij valt op dat van de laatste vijf slachtoffers vier uit de leeftijdscategorie 0 tot 9 jaar afkomstig waren. Ook bij andere gezelschapsdieren dan honden komen problemen voor. In 1996 hebben 2.400 mensen een spoedeisendehulp-behandeling (SEH-behandeling) met als oorzaak een kat ondergaan [7]. Meestal gaat het daarbij om krabben of beten in het gezicht of op de hand. Een gering aantal van de slachtoffers is over de kat gestruikeld. In 60% van de gevallen is het slachtoffer een vrouw, wat meer is dan bij de slachtoffers met als oorzaak een hond. Het aantal personen dat een SEH-behandeling ondergaat als gevolg van een ongeval met als oorzaak een konijn bedraagt op jaarbasis ongeveer 120 [7]. In ca. 90% van de gevallen betreft het een beet van het dier. Van de mannelijke slachtoffers valt 25% in de categorie 0-4 jaar, terwijl van de vrouwelijke slachtoffers 31% in deze leeftijdscategorie valt. Het aantal ongevallen met als oorzaak vogels, hamsters en cavia's is zeer gering. Jaarlijks gaat het om respectievelijk 40, 29 en 26 SEH-behandelingen [7].

Niet alleen voor de bezitters kunnen gezelschapsdieren voor problemen zorgen, maar zeker ook voor anderen kunnen gezelschapsdieren voor overlast zorgen. Denk daarbij aan de overlast als gevolg van hondenpoep op de straat, het geblaf en gejam van achtergelaten huisdieren, (vreemde) katten in de tuin en grote groepen verwilderde (post)duiven in steden. Steeds vaker komt het tot een rechtzaak tussen degene die overlast heeft van het dier en de bezitter van dat dier [8]. Onderzoek uit 1997 [9] onder 35 Nederlandse gemeenten leerde dat bijna een kwart van de gemeenten een ambtenaar in dienst heeft die speciaal belast is met het dierenwelzijn. In 80% van de gemeenten wordt overlast van hondenpoep ondervonden en 40% van de gemeenten kent zogenaamde "uitreangebieden" voor honden. Opvallend genoeg wordt overlast door zwerfdieren maar weinig genoemd. Het dierenasiel en de dierenambulance wordt door 90% van de gemeenten ondersteund.

Ondanks dat in veel Nederlandse gezinnen één of meerdere gezelschapsdieren voorkomen, is de belangstelling voor speciale verenigingen voor liefhebbers van een gezelschapsdier gering. Slechts 1% van de kattenbezitters blijkt lid te zijn van een kattenvereniging, het aandeel hondenbezitters dat lid is van een vereniging bedraagt 9%. Het aandeel bezitters van andere gezelschapsdieren dat lid is van een vereniging loopt uiteen van 2% tot 8%. Een uitzondering vormen de bezitters van

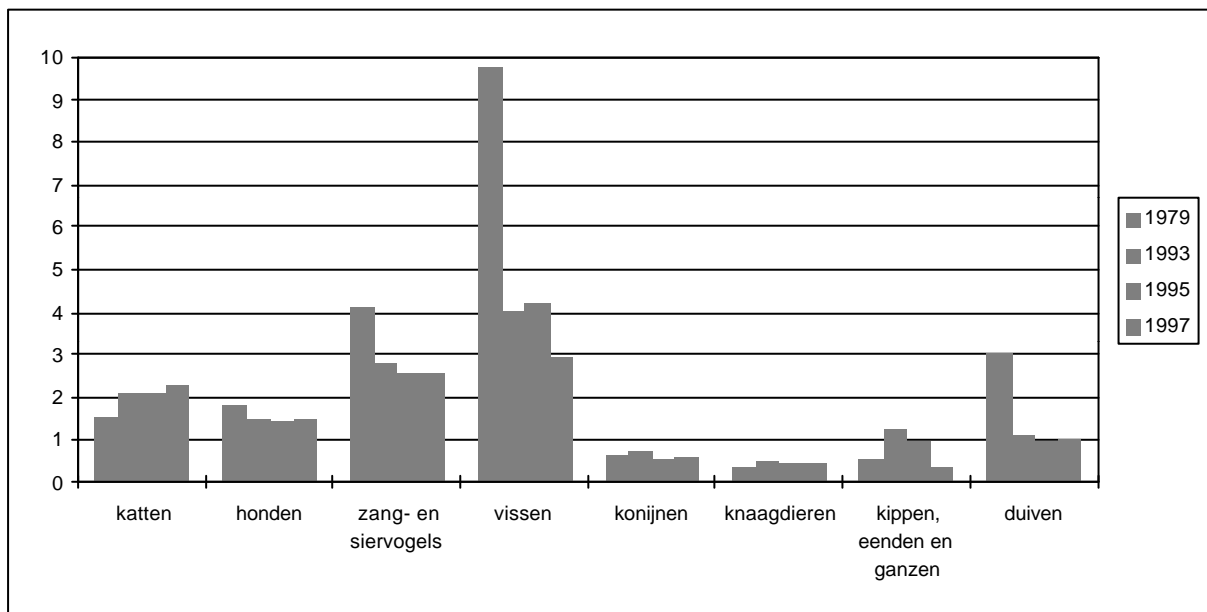
postduiven en de bezitters van pony's en paarden. Van beide groepen is ongeveer 60% aangesloten bij een vereniging.

Het niet lid zijn van een liefhebbersvereniging betekent echter niet dat de bezitter van een gezelschapsdier niet geïnteresseerd is in zijn dier. Zo blijkt de belangstelling voor televisieprogramma's over dieren bij de bezitters van gezelschapsdieren groot te zijn. Van de bezitters van gezelschapsdieren geeft 80% aan soms of regelmatig naar dergelijke programma's te kijken. De belangstelling voor tijdschriften over dieren is echter aanzienlijk lager. Zo'n 25% van de bezitters geeft aan soms of regelmatig een tijdschrift over dieren te lezen [1].

1.4 Het aantal gezelschapsdieren in Nederland

Hoeveel gezelschapsdieren in Nederland aanwezig zijn is niet exact bekend omdat er niet zoals bij de landbouwhuisdieren een jaarlijkse telling (de "meitelling") van gezelschapsdieren plaatsvindt. Door extrapolatie van de gegevens van de NIPO-enquête is het wel mogelijk om het aantal gezelschapsdieren te schatten. Het aantal katten in Nederland in 1997 wordt geschat op ca. 2,2 miljoen, het aantal honden wordt geschat op ca. 1,4 miljoen. Ten opzichte van 1993 en 1995 betekent dit een stijging van de kattenpopulatie, terwijl de omvang van de hondenpopulatie nagenoeg gelijk is gebleven. Wanneer de schattingen van 1997 geplaatst worden naast die van 1979 dan blijkt dat de kattenpopulatie in Nederland in de periode 1979 - 1997 met meer dan 50% is toegenomen. Het aantal honden daarentegen is diezelfde periode afgenomen met bijna 20%. Ook het aantal vogels, duiven en aquariumvissen is sinds 1979 fors afgenomen. Naar schatting zijn er in Nederland in 1997 zo'n 2,5 miljoen zang- en siervogels, ruim 1 miljoen duiven en bijna 3 miljoen aquariumvissen. In figuur 4 zijn de ontwikkelingen in de aantallen gezelschapsdieren in Nederland weergegeven.

Figuur 4: Ontwikkeling van het aantal gezelschapsdieren (in miljoen) in Nederland in de periode 1979 - 1998, uitgesplitst naar verschillende groepen van gezelschapsdieren [1], [2].

Met name het verschil in het aantal vissen in 1979 en de andere jaren is opvallend. Een mogelijke verklaring kan de vraagstelling in de enquête zijn [10]. De meest voor de hand liggende oorzaak is echter de fors afgenomen belangstelling. Zo was in 1979 het gemiddeld aantal vissen per aquarium 26 (exclusief vissenkommen) en was het gemiddeld aantal vissen in 1997 (inclusief vissenkommen) per bezitter 7,3 [2], [1].

2 Schets van de afzonderlijke diergroepen

2.1 Honden

In 19% van de Nederlandse huishoudens (= 1,24 miljoen) komen honden voor. Bij 39% van de hondenbezitters is de hond het enige huisdier. Het merendeel van de hondenbezitters (82%) blijkt één hond te bezitten, 15% geeft aan twee honden te bezitten, terwijl 3% van de hondenbezitters drie of meer honden bezit [1].

Honden komen gemiddeld wat meer voor in gezinnen van drie personen of meer (25%); met een gezinshoofd tussen de 35 en 44 jaar (24%); woonachtig in het zuiden van Nederland (22%); behorend tot de laagste sociale klassen (C\D) (21%) [1].¹

Van de ca. 1,4 miljoen honden in Nederland in 1997 is ongeveer 64% een rashond [11]. Ongeveer 60% van deze rashonden is ook voorzien van een stamboomcertificaat. Door de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland (RvB) werden in 1996 65.000 stamboomcertificaten afgegeven. De drie rassen waarvoor de meeste stamboomcertificaten werden afgegeven zijn de Golden Retriever, de Duitse Herder en de Labrador Retriever. Meer dan de helft van de kopers van rashonden geeft aan zijn hond te hebben gekocht een fokker of kennel. Niet-rashonden blijken voor 40% afkomstig te zijn van familie en kennissen en voor 20% uit het asiel [11].

De bezitters van honden zijn over het algemeen gesproken tevreden met hun hond. In 1997 gaf slechts 10% aan ontevreden te zijn en noemde daarbij als redenen ziekte, ongehoorzaamheid, agressief gedrag, erfelijke afwijking of angstige aanleg [11].

Gemiddeld geeft de hondenbezitter f 522,- per jaar uit aan zijn huisdier [1]. De aanschaf van een pup is gemiddeld f 500,-. Voor sommige pups van rashonden met een stamboomcertificaat wordt echter tot wel het vijfvoudige betaald. De jaarlijkse omzet van handelaren en fokkers wordt geschat op f 60 miljoen [11]. In de periode 1996/1997 werd door 18.616 fokkers en handelaren pups aangeboden. Slechts 4% van het totaal (= 681) heeft een vergunning voor het verkopen van honden. Het aantal bedrijfsmatige fokkers en handelaren in Nederland wordt geschat op ca. 1.100. Binnen deze groep bevinden zich ongeveer 400 illegale aanbieders [11].

Naast uitgaven voor aanschaf, voeding en andere benodigdheden wordt door de meeste hondenbezitters jaarlijks ook hondenbelasting betaald. In ca. 80% van alle Nederlandse gemeenten wordt hondenbelasting geheven, waarmee in 1995 een totaal bedrag van f 84 miljoen gemoeid was [12].

In Nederland zijn ongeveer 70 algemene hondenverenigingen en 138 rasverenigingen aangesloten bij de overkoepelende RvB. Tevens zijn er nog zo'n 30 andere verenigingen, zoals werkhondenvereniging en reddingshondenvereniging. In totaal zijn ongeveer 130.000 personen lid van een algemene vereniging of een rasvereniging.

Uit gegevens van de RvB [13] blijkt dat in 1996 ruim 37.000 honden waren ingeschreven voor tentoonstellingen, bijna 12.500 honden waren ingeschreven voor kampioenschapsclubmatches en nog eens meer dan 16.600 honden ingeschreven waren voor gewone clubmatches. Naast tentoonstellingen en wedstrijden die worden georganiseerd onder auspiciën van de RvB worden er nog andere wedstrijden georganiseerd. Zo heeft de Federatie Hondensport Nederland (FHN) in

---

¹ In de NIPO-enquête [1] worden de ondervraagde personen ingedeeld naar:

- gezinsgrootte (één, twee, drie, vier, vijf of meer personen);
- leeftijd gezinshoofd (t/m 24 jaar; 25 t/m 34 jaar; 35 t/m 44 jaar; 45 t/m 54 jaar; 55 t/m 64 jaar; 65 jaar en ouder);
- bruto gezinsinkomen x f 1000 (< 24 ; 24 – 30 ; 30-39; 39 – 51; 51 – 75; 75+);
- geografisch district (drie grote steden; rest westen; noorden; oosten; zuiden);
- sociale klasse (A (hoog); B-boven; B-onder ; C\D (Laag)).

Alleen waar dit statistisch verantwoord is, is bij de verschillende diergroepen een beschrijving gegeven van de ondervraagde personen en hun gezinssituatie.

Voor honden is het niet mogelijk een uitspraak te doen over het bruto gezinsinkomen.

1998 acht gedrags- en gehoorzaamheidswedstrijden, 15 behendigheidswedstrijden en vijf flyballtoernooien uitgeschreven [14].

Naast de algemene verenigingen en de rasverenigingen zijn er ook een aantal organisaties die zich actief bezig houden met het opleiden en trainen van honden. Het gaat daarbij onder andere om gehoorzaamheidstrainingen, trainingen gericht op de opvoeding en op het voorkomen van probleemgedrag. Ongeveer driekwart van alle honden in Nederland heeft een training gevolgd [13]. Voor de opleiding van sociale honden en politiehonden bestaan aparte verenigingen. Per jaar worden er ongeveer 100 pups door de Koninklijke Nederlandse Geleidehonden Fonds (KNGF) opgeleid tot blindengeleidehond. In 1996 waren er ongeveer 9.000 particuliere hondenbezitters bezig met bewakings- en politiehonden [13].

2.2 Katten

In 22% van de Nederlandse huishoudens (= 1,43 miljoen) komen katten voor. Voor bijna 30% van de kattenbezitters is de kat het enige huisdier. Van de kattenbezitters geeft 57% aan één kat te bezitten, terwijl 28% aangeeft twee katten te bezitten. Bij 15% van de kattenbezitters komen drie of meer katten voor [1].

Katten komen gemiddeld wat meer voor in gezinnen bestaande uit drie personen (28%); met een gezinshoofd tussen de 45 en 54 jaar (28%); met een bruto gezinsinkomen van meer dan f 75.000,- (30%); woonachtig in het westen van Nederland (26%) [1].²

Van alle 2,2 miljoen katten die in 1997 in Nederland aanwezig waren, is ongeveer 240.000 (= 11%) een raskat. De meest voorkomende rassen zijn de Pers en de Siamees. Geschat wordt dat per jaar zo'n 17.000 kittens van geregistreerde rassen geboren worden [14]. Onderzoek uit 1984 [15] geeft aan dat tweederde van de kattenbezitters zijn of haar kat via een particulier had verkregen. Eén op de tien kattenbezitters gaf aan dat zijn kat afkomstig was uit een eigen nest en ook één op de tien kattenbezitters had zijn kat verkregen via het asiel. Het aantal katten dat vanuit de asielen geplaatst wordt, is in de periode 1990 - 1996 gestegen met meer dan 25% [16]. Daarom is het aannemelijk dat momenteel meer dan voorheen kattenbezitters via het asiel aan hun kat komen. Het gemiddeld aantal fokkers in Nederland bedraagt ongeveer 2.500, waarvan ongeveer 125-150 fokkers bedrijfsmatig bezig zijn [14].

Het overgrote deel van de kattenbezitters (80%) geeft aan geen problemen te hebben met hun dier. Kattenbezitters die aangeven wel problemen te hebben met hun kat, noemen onder andere agressie, vernielzucht en het niet zindelijk zijn.

Gemiddeld geeft een kattenbezitter ca. f 580,- per jaar uit aan ondermeer de voeding van zijn dier.

In Nederland zijn er 14 algemene kattenverenigingen en 22 rasverenigingen. In totaal worden door deze verenigingen 12.500 verenigingsperiodieken verzonden [17]. De overkoepelende organisatie is de Stichting Overlegplatform Nederlandse Cat Fancy (OP). Per jaar worden door verenigingen gemiddeld 30 shows georganiseerd. Per show worden tussen de 200 tot 1.000 dieren ingeschreven. Naast deze shows worden er jaarlijks zo'n 10 FIFé-shows door de overkoepelende organisatie georganiseerd. Voor deze shows worden tussen de 400 en 900 katten per show ingeschreven.

2.3 Konijnen en knaagdieren

In 6% van de Nederlandse huishoudens (= 390 duizend) komen konijnen voor. Knaagdieren, zoals hamsters, cavia's en witte muizen worden gehouden in 5% van de Nederlandse huishoudens (= 310 duizend). Het merendeel van de konijnenbezitters (72%) geeft aan één konijn te bezitten, terwijl nog eens 21% aangeeft twee konijnen te bezitten. Ook bij de knaagdieren heeft men veelal (69%) slechts één dier in het bezit. In 23% van de huishoudens met knaagdieren komen twee dieren voor, terwijl 8% aangeeft meer dan twee knaagdieren te bezitten [1].

Konijnen komen gemiddeld gesproken wat meer voor in gezinnen met vier of meer personen (13%); met een gezinshoofd tussen 35 en 44 jaar (13%); met een bruto gezinsinkomen van meer dan f 75.000,- (11%) [1].³

² Voor katten is het niet mogelijk een uitspraak te doen over de sociale klasse.

Knaagdieren komen gemiddeld gesproken meer voor in gezinnen met vier of meer personen (12%); met een gezinshoofd tussen de 35 en 44 jaar (11%) [1].⁴

Een huishouden met een konijn besteedde in 1994 f 125,- per jaar aan het dier. In datzelfde jaar werd aan een knaagdier f 90,- besteed [18]. Met de aanschaf van een konijn is ongeveer f 5,- tot f 10,- gemoeid. Wordt het dier echter als fokdier gebruikt, dan lopen de prijzen uiteen van f 50,- tot f 75,-. Door de Nederlandse Konijnenfokkersbond (NKF) worden ca. 50 konijnenrassen erkend. De bekendste zijn de Kleurdwerg, de Nederlandse Hangoor Dwerg en de Vlaamse Reus.

De NKF is een overkoepelende organisatie voor een kleine 400 regionale verenigingen. In totaal tellen deze verenigingen zo'n 12.000 leden. Onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse Federatie voor Kleindierteelt (FK) worden jaarlijks 300 tot 400 tentoonstellingen georganiseerd waar zowel konijnen (ca. 84.000), cavia's (ca. 6.750), kleine knaagdieren (ca. 2.000) als ook hoenders, watervogels en sierduiven geshowd worden. De NKF is een overkoepelende organisatie van regionale verenigingen voor zowel knaagdieren als ook pluimvee.

2.4 Vogels

2.4.1 Zang- of siervogels

In 8% van de Nederlandse huishoudens (= 520 duizend) komen zang- of siervogels, zoals kanarie, papegaai en parkiet voor. Van de bezitters van zang- of siervogels geeft 57% aan één vogel in zijn bezit te hebben en 22% geeft aan twee vogels te bezitten. Bij 10% van de bezitters komen meer dan 10 vogels voor [1].

Zang- of siervogels komen gemiddeld gesproken wat meer voor in gezinnen woonachtig in het zuiden van Nederland (13%) en behorend tot de laagste sociale klassen (C\D; 11%) [1].⁵

Gemiddeld wordt er per huishouden f 240,- per jaar uitgegeven aan de vogels [1]. Geschat wordt dat jaarlijks ca. 1 miljoen vogels via de dierenpeciaalzaken in Nederland verkocht worden. In meer dan 75% van de aankopen betreft het soorten die in gevangenschap zijn gekweekt [19]. Op jaarbasis worden er op Schiphol 365 vogelzendingen door de RVV gecontroleerd. In totaal zijn met deze vogelzendingen ca. 480 duizend vogels gemoeid. Ongeveer de helft daarvan is bestemd voor import in Nederland [19]. In Nederland zijn er zo'n 30 personen aan te merken als groothandelaar, zo'n 150 als tussenhandelaar en zo'n 2.000 als handelaar/kweker van exotische vogels [20].

Bij de Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers (NBV) zijn 45.000 leden aangesloten. Onder auspiciën van de NBV worden per jaar ongeveer 650 regionale tentoonstellingen, 12 districtstentoonstellingen en één bondstentoonstelling georganiseerd.

2.4.2 Postduiven

In 1% van de Nederlandse huishoudens (= 65 duizend) worden duiven gehouden. In 49% van deze huishoudens worden meer dan tien duiven gehouden, waarbij 22% zelfs meer dan vijftig duiven houdt [1]. Volgens de gegevens van de NIPO-enquête zijn er in Nederland iets meer dan 1 miljoen duiven. Uit een enquête in 1994 gehouden onder de leden van de Nederlandse Postduiven Organisatie (NPO) bleek dat het gemiddeld aantal duiven in het voorjaar 50 bedroeg. Bij het een ledental van 45.000 in 1994 betekent dit dat er bij de leden ongeveer 2 miljoen duiven aanwezig waren. Dit komt goed overeen met het aantal ringen dat door de NPO jaarlijks geregistreerd wordt.

Het is niet mogelijk om een uitspraak te doen over het voorkomen van postduiven in één van de door het NIPO onderscheidde categorieën.

Door 40% van de duivenhouders die voor de sport zijn dieren houdt, wordt jaarlijks tussen de f 1.000,- en f 3.000,- besteed. Door nog eens 40% wordt echter jaarlijks meer dan f 3.000,- besteed.

---

³ Voor konijnen is het niet mogelijk een uitspraak te doen het geografische district en de sociale klasse.

⁴ Voor knaagdieren is het niet mogelijk een uitspraak te doen over het bruto gezinsinkomen, het geografische district en de sociale klasse.

⁵ Voor zang- en siervogels is het niet mogelijk een uitspraak te doen over de gezinssamenstelling, de leeftijd van het gezinshoofd en het bruto gezinsinkomen.

2.5 Vissen

In 6% van de Nederlandse huishoudens (= 390 duizend) worden aquariumvissen gehouden. In Nederland worden in totaal bijna 3 miljoen aquariumvissen gehouden. Ruim een kwart (26%) van de huishoudens met aquariumvissen geeft aan slechts één vis in zijn bezit te hebben. De helft van de huishoudens geeft aan twee tot elf vissen te hebben en iets minder dan een kwart (24%) heeft meer dan tien vissen in zijn bezit [1].

Aquariumvissen komen gemiddeld gesproken wat meer voor bij gezinnen bestaande uit meer dan vier personen (12%); met een gezinshoofd tussen de 35 en 44 jaar (11%); behorend tot de lagere sociale klassen (C\D) (8%) [1].⁶

Vijvervissen komen voor in 2% van de Nederlandse huishoudens (= 120 duizend) en in totaal zijn er in Nederland bijna 2 miljoen vijvervissen. In 24% van deze huishoudens zijn twee tot zes vijvervissen aanwezig, terwijl in 31% van de huishoudens zes tot tien vijvervissen voorkomen. In 44% van de huishoudens met vijvervissen worden meer dan tien vijvervissen gehouden [1].

Vijvervissen komen gemiddeld gesproken wat meer voor in gezinnen met een gezinshoofd tussen de 35 en 44 jaar (4%); met een bruto gezinsinkomen van meer dan f 75.000,- (5%); woonachtig in het zuiden van het land (3%) [1].⁷

Per jaar worden er naar schatting 20 miljoen vissen door de consument aangeschaft [21]. De handel in vissen is op te splitsen in zoetwater siervissen, zoutwater siervissen en koudwater siervissen. Vrijwel alle zoetwatervissen (ca. 95%) en koudwatervissen (100%) worden gekweekt. Dit in tegenstelling tot de zoutwatervissen, waarvan ca. 95% van de handel afkomstig is van wildvang. Het aandeel zoutwatervissen in de totale verkoop is minder dan 0,5%, wat ondermeer het gevolg is van het specialisme dat met deze houderij vereist is [21]. In Nederland zijn ongeveer 20 importeurs/exporteurs in siervissen werkzaam. De markt in koudwater siervissen wordt voor bijna 75% gedekt door 3 tot 4 groothandelaren [21].

In Nederland zijn er een aantal overkoepelende hobbyverenigingen. In totaal hebben deze verenigingen zo'n 12 duizend leden.

2.6 Reptielen en amfibieën

In 1% van de Nederlandse huishoudens (= 65 duizend) worden reptielen en amfibieën (schildpad, slang, hagedis e.d.) gehouden en is de totale omvang ongeveer 130.000 dieren. In 29% van de huishoudens wordt slechts één dier gehouden, terwijl in 49% twee of drie dieren worden gehouden. Bijna één op de tien huishoudens met reptielen en/of amfibieën geeft aan tussen de zes en tien dieren te bezitten [1].

Reptielen en amfibieën komen gemiddeld gesproken wat meer voor in gezinnen met een gezinshoofd tussen de 35 en 44 jaar (2%) [1].⁸

Op jaarbasis worden er in Nederland ongeveer 200 duizend reptielen en amfibieën gekocht. De meest gekochte soort is de Roodwangschildpad [21]. Echter sinds het importverbod van december 1997 ligt de handel in deze dieren vrijwel volledig stil. Per jaar wordt voor ongeveer 50.000 reptielen en amfibieën een vergunning voor import, export of re-export aangevraagd [21]. Ongeveer 70% daarvan betreft nakweek, terwijl in de overige gevallen het om wildvang gaat. In Nederland zijn 10 tot 15 grote importeurs en/of exporteurs in reptielen en amfibieën actief [21].

In Nederland zijn verschillende reptielenverenigingen actief met een totaal ledenbestand van ongeveer 4.000.

---

⁶ Het is voor aquariumvissen niet mogelijk een uitspraak te doen over de gezinssamenstelling en de sociale klasse.

⁷ Het is voor vijvervissen niet mogelijk een uitspraak te doen over de gezinssamenstelling en de sociale klasse.

⁸ Het is voor reptielen niet mogelijk een uitspraak te doen over de gezinssamenstelling, het bruto gezinsinkomen, het geografische district en de sociale klasse.

2.7 Pony's en paarden

In 1% van de Nederlandse huishoudens (= 65 duizend) worden pony's of paarden als gezelschapsdier gehouden. Gemiddeld bezit men 1,5 dier, zodat de totale populatie aan pony's en paarden in particulier bezit ruim 97 duizend stuks bedraagt [1]. Het totaal aantal pony's en paarden in Nederland wordt geschat op minstens 300 duizend [23]. Uitgaande van de gegevens van het CBS dat er 100 duizend paarden en pony's bij bedrijven staan [24], betekent dit dat niet 97 duizend maar 200 duizend pony's en paarden in particulier bezit zijn. En dat niet in 1% van de Nederlandse huishoudens maar in 2% (= 130 duizend) van de Nederlandse huishoudens pony's en paarden als gezelschapsdier worden gehouden.

Het is niet mogelijk een uitspraak te doen over het voorkomen van pony's en paarden in één van de door het NIPO onderscheidde categorieën.

In 1992 werd de hippische sport door bijna een kwart miljoen mensen beoefend. Bij de Nederlandse Hippische Sportbond (NHS) zijn 16 organisaties aangesloten. De verschillende stamboeken die in Nederland aanwezig zijn, telden in 1991 meer dan 47.000 leden [25]. In totaal kent Nederland zo'n 800 maneges (inclusief pensionstallingen) waar bijna 2.500 mensen werkzaam zijn. Het aantal hengstenhouders in 1990 was 550, waarvan voor 13% van deze mensen het houden van hengsten het hoofdberoep is. De handel in paarden is georganiseerd in het Bedrijfschap voor Handel in Vee (BHV). Bij de BHV zijn de Centrale Bond van Paardenhandelaren Nederland (CBPN) met 334 leden en de Vereniging Sporthandelaren Nederland (VSN) met 40 leden aangesloten. Geschat wordt dat ca. 500 personen werkzaam zijn in de handel [25].

2.8 Overzichtstabel

In tabel 1 zijn de meest kenmerkende cijfers uit hoofdstuk een en twee samengebracht. In de tabel zijn de volgende gegevens weergegeven:

- A) het aantal dieren in Nederland van een bepaalde diergroep;
- B) het aantal huishoudens in Nederland met een dier uit een bepaalde diergroep in zijn bezit;
- C) het aandeel van de huishoudens in Nederland met een dier uit een bepaalde diergroep in zijn bezit ten opzichte van het totaal aantal huishoudens in Nederland;
- D) het aandeel van de huishoudens in Nederland met een dier uit een bepaalde diergroep in zijn bezit ten opzichte van het aantal huishoudens in Nederland met een gezelschapsdier;
- E) de gemiddelde uitgave (in gulden) per jaar per huishouden.
- F) het aandeel bezitters van een bepaalde diergroep dat lid is van een vereniging.

Tabel 1: Overzichtstabel van gegevens betreffende de verschillende gezelschapsdieren.

Diergroep	honden	katten	konijnen	knaagdieren	zang- en sier- vogels
A (x 1.000)	1.480	2.260	560	430	2.550
B (x 1.000)	1.240	1.430	390	390	520
C (%)	19	22	6	5	8
D (%)	40	47	13	10	18
E (f)	522	576	125	90	240
F (%)	9	1	3	2	8
Diergroep	postduiven	aquarium- vissen	vijvervissen	reptielen	pony's en paarden
A (x 1.000)	1.030	2.920	1.980	130	200
B (x 1.000)	65	390	130	65	130
C (%)	1	6	2	1	2
D (%)	2	8	4	2	5
E (f)	1000 – 3000	- ¹	-	-	-
F (%)	64	2	2	2	60

¹ – hierover zijn geen gegevens beschikbaar.

3 Actoren in de sector gezelschapsdieren

3.1 Inleiding

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat de organisatiegraad van de bezitters van gezelschapsdieren niet hoog is. Dat wil echter niet zeggen dat er niet veel organisaties, (overheids)instellingen en bedrijven betrokken zijn bij de sector gezelschapsdieren. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van actoren die op één of andere wijze betrokken zijn bij de sector gezelschapsdieren.

3.2 Gevolgde werkwijze

Allereerst is een opsomming gemaakt van actoren die per mei 1998 binnen de sector gezelschapsdieren bekend zijn. Daar waar dit mogelijk was zijn meerdere actoren samengevoegd tot één actor. Een voorbeeld daarvan zijn de ruim 200 (ras-)verenigingen voor honden. Deze zijn samengevoegd tot de actor "rasverenigingen".

Om in de veelheid van actoren nog meer structuur aan te brengen, zijn vervolgens de actoren geclusterd. In totaal zijn er zeven clusters onderscheiden. Bij de toedeling van een actor naar één van deze clusters is uitgegaan van de wijze waarop de actor betrokken is bij de sector gezelschapsdieren. De volgende clusters zijn onderscheiden:

- 1 overheid;
- 2 onderzoek & onderwijs;
- 3 controle & toezicht;
- 4 consument als dierenhouder;
- 5 dierenbeschermingsorganisaties;
- 6 beroeps- en brancheorganisaties;
- 7 overig.

Nadat de actoren ondergebracht zijn in clusters, is per actor aangegeven op welke diersoort of diersoorten zij zich richt. Vervolgens is aan de hand van informatie die bekend is over de actor aangegeven op welk(e) aandachtsveld(en)/werkterrein(en) de actor actief is. In totaal zijn er 17 aandachtsvelden/werkterreinen onderscheiden.

- 1 gezondheidszorg;
- 2 fokkerij & kwekerij;
- 3 identificatie & registratie;
- 4 wedstrijden;
- 5 tentoonstellingen;
- 6 handhaving;
- 7 vestiging & milieu;
- 8 erkenning;
- 9 onderzoek;
- 10 onderwijs;
- 11 voorlichting;
- 12 wetgeving;
- 13 gedrag & gehoorzaamheid & africhten;
- 14 opleiding & instructie;
- 15 opvang;
- 16 gehandicapten & ouderen & therapie;
- 17 handel.

Tot slot is per actor aangegeven of men betrokken is (geweest) bij één of meerdere Algemene maatregel van bestuur die voortvloeien uit de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. In totaal gaat het om negen AMvB's, te weten:

- 1 houden van dieren (artikel 33 en 34);
- 2 identificatie & registratie (artikel 56);
- 3 bedrijfsmatige omgang (artikel 56);
- 4 fokken (artikel 55);
- 5 wedstrijden (artikel 61 tot 64);
- 6 tonen (artikel 65);
- 7 ingrepen (artikel 40);
- 8 scheiden (artikel 39);
- 9 regeling agressieve dieren (artikel 73).

3.3 Het overzicht van actoren

Zowel voor de betrokkenheid bij de (welzijns-)wetgeving als bij de aandachtsvelden is per actor aangegeven of men hier direct dan wel indirect bij betrokken is geweest. Dit laatste kan het geval zijn indien de actor via een andere actor zijn mening naar voren heeft kunnen brengen. De resultaten van het al is weergegeven op de volgende pagina's. Daarbij is middels een 'x' aangegeven of er sprake is van directe betrokkenheid en een 'o' wanneer er sprake is van indirecte betrokkenheid. Sommige actoren zijn nog zo recent opgericht dat nog niet bekend is of zij zich al dan niet op een bepaald aandachtsveld/werkterrein zullen richten. Dit is dan met een '?' aangegeven.

3.4 De basis voor een actorenanalyse

In het beleidsproces spelen externe actoren een belangrijke rol. Immers de overheid heeft om haar beleid te kunnen realiseren anderen nodig. Ook bij het formuleren van dat beleid zijn actoren van belang. In de praktijk van het beleidsproces blijkt dat er nog steeds de neiging bestaat om het aantal actoren dat betrokken wordt bij dit proces te beperken. De achterliggende veronderstelling daarbij is dat hierdoor het proces eenvoudiger en sneller verloopt [26]. Veelal blijkt dit echter een misvatting te zijn. Partijen die niet betrokken zijn bij het beleidsproces en van mening zijn dat zij daar wel bij betrokken hadden moeten zijn, zullen zich hoe dan ook in het beleidsproces mengen [27].

Om het beleidsproces op een zorgvuldige en efficiënte wijze te laten verlopen en de overheidsdoelstellingen op een effectieve wijze te realiseren is het van belang om de actoren goed te kennen. Daarbij gaat het niet alleen om te weten wie de relevante actoren zijn, maar ook om te weten wat de positie van deze actoren is. Om deze zogenaamde actorenanalyse uit te voeren zijn meerdere methoden ontwikkeld, zoals R.A.A.K.S.-methode, de S.W.O.T.-methode en de stakeholderanalyse. Iedere methode heeft zo zijn specifieke voor- en nadelen. Welke methode het best toegepast kan worden is afhankelijk van het gebruiksdoel van de actorenanalyse. De volgende gebruiksdoelen kunnen onderscheiden worden [26]:

1. inzicht krijgen in machtsrelaties;
2. inzicht krijgen in onderhandelingsrelaties;
3. inzicht krijgen in instrumentele relaties;
4. inzicht krijgen in sociaal-emotionele relaties;
5. het overdragen van kennis, bevorderen van acceptatie of bewustwording of gedragsbeïnvloeding;
6. het segmenteren van de actoren;
7. zicht krijgen op waar creativiteit aanwezig is;
8. zicht krijgen op belemmerende en bevorderende krachten in het beleidsproces.

Naast duidelijkheid omtrent het gebruiksdoel van de actorenanalyse, is het ook van belang om per actorenanalyse slechts één duidelijk, afgebakend onderwerp centraal te stellen. Per onderwerp kunnen de belangen en posities van de actoren verschillend zijn. Wanneer een 'breed' onderwerp centraal staat in de actorenanalyse dan resulteert dit in een zo divers beeld, dat het twijfelachtig is of het resultaat bruikbaar is.

De basis voor een actorenanalyse in de sector gezelschapsdieren is in dit hoofdstuk gemaakt door voor de sector gezelschapsdieren aan te geven welke actoren en op welke wijze zij betrokken zijn bij de sector.

4 Ontwikkelingen in de sector gezelschapsdieren

4.1 Inleiding

Om zicht te krijgen op de te verwachten ontwikkelingen in de sector gezelschapsdieren is aan het Van Hall Instituut gevraagd hier een studie naar uit te voeren. In gezamenlijk overleg is besloten om niet alle dieren die tot de gezelschapsdieren gerekend worden in deze studie te betrekken. De ontwikkelingen die in dit hoofdstuk beschreven worden hebben betrekking op de diergroepen honden, katten, knaagdieren/konijnen en vogels. De volledige resultaten zijn in een apart rapport weergegeven [6]. In dit hoofdstuk zijn de gevolgde werkwijze en de belangrijkste trends en ontwikkelingen weergegeven.

4.2 Gevolgde werkwijze

Bij de uitwerking van de opdracht is er voor gekozen om aan de hand van verschillende hypothesen actoren in de sector gezelschapsdieren te interviewen. De hypothesen zijn opgesteld naar aanleiding van bestudering van (inter-)nationale literatuur en diverse vakbladen. In totaal zijn er 25 hypothesen geformuleerd welke betrekking hebben op de volgende onderzoeksvelden:

- de algemene aspecten van het huisdierenbezit;
- de veterinaire aspecten van het huisdierenbezit;
- de medische aspecten van het huisdierenbezit;
- de sociaal-psychologische aspecten van het huisdierenbezit;
- de sociaal-economische aspecten van het huisdierenbezit.

In de eerste twee onderzoeksvelden is met name de aandacht gericht op het dier, terwijl in de andere drie onderzoeksvelden de aandacht meer bij de mens lag. De 'rode draad' bij alle vijf de onderzoeksvelden is echter de gezondheid en het welzijn van het dier geweest.

Nadat de hypothesen waren opgesteld zijn deze in interviews voorgelegd aan meer dan 30 actoren uit de sector. Een overzicht van de benaderde actoren is weergegeven in bijlage 2. In de interviews zijn overigens niet alle hypothesen aan alle actoren voorgelegd. Aan de hand van de reacties van de actoren zijn vervolgens conclusies getrokken met betrekking tot de geldigheid van de geformuleerde hypothesen. In de nu volgende paragrafen zijn deze conclusies weergegeven.

4.3 Algemeen onderzoeksveld

De verwachting van de actoren is dat het aantal honden in de toekomst verder afneemt. Het aantal katten daarentegen zal juist blijven toenemen. De belangrijkste reden voor deze ontwikkeling is volgens de actoren het toenemend aantal tweeverdieners. Hierdoor heeft men minder tijd om de dieren een goede verzorging te geven en honden hebben in de ogen van het publiek nu eenmaal meer verzorging nodig dan katten. Echter ook katten hebben een goede verzorging nodig en verwaarlozing van het dier is dan ook zeer wel mogelijk. Mede daarom zijn de actoren van mening dat over het algemeen een toename van het aantal katten slecht is voor de gezondheid en het welzijn van de katten. Tevens zal bij een toename van het aantal katten ook meer katten uit huis geplaatst worden of in asielen terecht komen.

Het aantal exotische knaagdieren en vogels zal in de toekomst naar de mening van de actoren toenemen. Veel mensen schaffen in een impuls een exotisch dier aan om met de mode mee te doen. Deze mensen hebben volgens de actoren vaak weinig tot helemaal geen kennis over de wijze waarop het dier gehouden en verzorgd moet worden. Na verloop van tijd zal men van het dier af willen, zodat naar verwachting ook het aantal exotische dieren in opvangcentra toe zal nemen.

Naar de mening van de actoren zullen in Nederland bij de gezelschapsdieren grotendeels dezelfde ontwikkelingen plaatsvinden als in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Een deel van de actoren denkt echter dat de trends nooit zo extreem worden als in de Verenigde Staten. Dit heeft volgens hen alles te maken met de meer nuchtere kijk van de Nederlanders. Gevraagd naar te verwachten trends geven de actoren aan:

- een toename van de vermenschelijking van dieren en diergeneeskunde;
- therapie met dieren;
- grotere belangstelling voor gezelschapsdieren (met uitzondering van honden);
- nieuwe extreme rassen;
- voeding (naar leeftijd);
- bejaardenhuizen voor dieren;
- hondenpsychologen;
- trends op sociaal gebied;
- rouwverwerking;
- meer exotische dieren;
- een toename van outdoor sporten met honden.

4.4 Veterinair Onderzoeksveld

Wat betreft de ontwikkelingen binnen de diergeneeskunde worden volgens de actoren de behandelingsmethoden en technieken steeds verder verbeterd. Over het algemeen wordt verwacht dat dit een positief effect heeft op de gezondheid en welzijn van alle diergroepen. Verdere trends worden verwacht op het gebied van:

- nier- en hart(klep)-transplantaties;
- hersenoperaties;
- genterapie;
- chemotherapie;
- hersenoperaties;
- preventieve gezondheidszorg.

De belangstelling voor alternatieve diergeneeswijzen, zoals homeopathie, accupunctuur en fysiotherapie is tegenwoordig groot. Volgens de actoren zullen de alternatieve geneeswijzen in Nederland een vaste plaats binnen de diergeneeskunde verwerven. Daarbij zullen ontwikkelingen op het gebied van de humane alternatieve geneeswijze gevolgd worden. Een aantal actoren is van mening dat de vaste plaats van de alternatieve geneeswijzen in het licht van de gezondheid en het welzijn van het dier een negatieve ontwikkeling is, omdat een wetenschappelijke basis voor deze behandelingsmethoden ontbreekt. Andere actoren vinden het echter een positieve ontwikkeling, mits de alternatieve geneeswijze wordt uitgeoefend door een deskundig persoon die ook kennis heeft van de klassieke diergeneeskunde.

Ten aanzien van het gebruik van de aangeboden veterinaire diensten door de bezitters van gezelschapsdieren is ongeveer de helft van de actoren van mening dat te weinig bezitters bij ziekte van hun dier naar de dierenarts gaat. Als oorzaken worden genoemd: gebrek aan kennis, gemakzucht en te weinig mogelijkheden om het dier te verzekeren. Men is van mening dat met name bezitters van konijnen, knaagdieren en vogels te weinig naar de dierenarts gaan. De andere helft van de geïnterviewde actoren is van mening dat de bezitters van gezelschapsdieren voldoende tot zelfs te vaak naar een dierenarts gaan. Dit laatste heeft vooral betrekking op problemen met vlooiën en/of jeuk, waarbij een dierspecialzaak geraadpleegd zou kunnen worden. Ook hier is volgens de actoren de belangrijkste oorzaak het gebrek aan kennis bij de bezitter.

Naar de mening van de actoren zijn de veterinaire kennis en vaardigheden op het gebied van de diergroepen konijnen, knaagdieren en vogels onvoldoende om het welzijn en de gezondheid van deze dieren te kunnen waarborgen. Er zijn te weinig specialisten op het gebied van bijzondere/exotische diersoorten in Nederland. Wel is er volgens dezelfde actoren bij de Faculteit Diergeneeskunde behoorlijk wat kennis aanwezig, maar is deze bij de dierenartsen in het land veel minder.

Het reeds eerder genoemde gebrek aan kennis bij de bezitters van gezelschapsdieren en de trend tot verdergaande vermenschelijking van de dieren, kan aanleiding zijn tot aantasting van de gezondheid en het welzijn van de dieren. Een voorbeeld daarvan is zwaarlijvigheid (obesitas) bij honden en katten. De verwachting van een deel van de actoren is dat het aantal honden en katten dat lijdt aan zwaarlijvigheid zal toenemen.

De vraag naar dieren met speciale (ras-)kenmerken zal volgens een aantal actoren toenemen. Naar verwachting zal dit leiden tot een stijging van het aantal gezondheidsproblemen bij gezelschapsdieren. Overigens geeft een deel van de actoren aan dat naar hun mening mensen steeds meer bewust zijn van de gezondheidsproblemen die het fokken op (ras-)kenmerken met zich mee kan brengen.

4.5 Medisch onderzoeksveld

Naar verwachting van de actoren zullen zowel bij dodelijke ongevallen als ook bij SEH-behandelingen de van dier op mens overdraagbare ziekten (zoönosen) steeds belangrijker worden. De oorzaken hiervan zijn ondermeer kennisgebrek bij eigenaren en artsen wat betreft het dier en de ziektes die deze kan veroorzaken, het toenemend aantal exotische en bijzondere dieren dat als huisdier gehouden wordt en het feit dat er steeds meer nieuwe ziekten, allergieën en bacteriële aandoeningen de kop op steken.

Het aantal slachtoffers als gevolg van een ongeval met honden zal volgens een deel van de actoren in de toekomst afnemen. Oorzaken hiervoor zijn een verwachte afname van het aantal honden en de positieve invloed die uitgaat van gedrags- en gehoorzaamheids cursussen. Dat betekent dat er minder ongunstige maatregelen (euthanasie, asielpaatsing) ten opzichte van de hond zullen plaatsvinden wat positief te noemen is voor de gezondheid en het welzijn van de hond. Een deel van de actoren is echter van mening dat er juist een stijging van het aantal ongevallen met honden zal plaatsvinden. De achterliggende gedachte hierbij is dat steeds meer mensen en honden op een (kleiner) oppervlakte samen leven. Daarnaast speelt het gebrek aan kennis bij hondenbezitters hierin een rol.

4.6 Sociaal-psychologisch onderzoeksveld

De vermenselijking van gezelschapsdieren zal naar de mening van de actoren in de toekomst steeds meer toenemen. Trends op dit gebied zullen vooral vanuit de Verenigde Staten en in beperktere mate uit het Verenigd Koninkrijk afkomstig zijn. Overigens zullen deze trends in Nederland minder nadrukkelijk tot uiting komen dan in de Verenigde Staten, omdat Nederlanders 'nuchtere' mensen zijn. Als voorbeeld van een trend op het gebied van vermenselijking is genoemd een toename van het aantal begraafplaatsen en crematoria. De verwachting is uitgesproken dat op termijn ook rouwkaarten verzonden zullen worden en dat er praatgroepen worden opgericht voor mensen met overleden gezelschapsdieren.

Volgens de actoren zal het gebruik van hulphonden in de toekomst toenemen. Deze toename hangt naar de mening van de actoren niet samen met de toenemende vergrijzing van de Nederlandse bevolking. Het zullen met name jongeren en meervoudig gehandicapten zijn die gebruik gaan maken van een hulphond. Door een goed fok- en selectiebeleid en een goede opleiding hoeft het inzetten van honden als hulphonden volgens de actoren niet te leiden tot een aantasting van de gezondheid en het welzijn van deze dieren. Naast een toename van het aantal hulphonden zal naar verwachting van de actoren ook het aantal 'aaidieren' in tehuizen en ziekenhuizen toenemen.

Naar verwachting van de actoren zal een toenemend aantal mensen met zijn hond deelnemen aan hondensporten. Als redenen geven de actoren aan dat het deelnemen aan hondensporten leidt tot een versterking van de mens-dier relatie en daarnaast krijgen steeds meer mensen de beschikking over steeds meer vrije tijd. Sporten die in populariteit zullen gaan toenemen zijn flyball, behendigheidsporten, brighton (een combinatie van behendigheid en uithoudingsvermogen) en 'diervriendelijke' sporten. De verwachte toename in het deelnemen aan hondensporten hoeft volgens de actoren zeker niet nadelig te zijn voor de gezondheid en het welzijn van de hond, mits er goede trainers aangesteld worden en er goed gekeken wordt of het dier bij het type sport past.

Niet alleen verwachten de actoren een toename in de deelname aan hondensporten, ook zullen steeds meer mensen een gehoorzaamheids- of gedragscursus volgen. Gedragsproblemen bij honden worden volgens de actoren ondermeer veroorzaakt door een slechte opvoeding (socialisatie), een slechte band tussen dier en eigenaar, verkeerde fok, erfelijke aanleg en weinig kennis van het gedrag van het dier. Daarnaast kan ook de vermenselijking van het dier tot gedragsproblemen leiden. Om gedragsproblemen te voorkomen zullen zoals aangegeven steeds meer mensen een gehoorzaamheids- of gedragscursus gaan volgen. Het aanbod van deze

cursussen zal volgens de actoren groter en gevarieerder worden. Mits de kwaliteit van de cursus gewaarborgd is, hoeft deelname hieraan volgens de actoren niet nadelig te zijn voor de gezondheid en het welzijn van het dier.

4.7 Sociaal-economisch onderzoeksveld

Over het algemeen verwachten de actoren dat het specialisme in dierbenodigdheden en -voeding zal toenemen. Dit heeft een positieve invloed op de gezondheid en het welzijn van alle gezelschapsdieren uit de verschillende diergroepen. Vermenselijking speelt hierin naar de mening van de actoren een grote rol. Deze rol kan zowel positief als ook negatief van invloed zijn op het dier. Positief is ondermeer de goede huisvesting en voeding. Een te ver doorgevoerde vermenselijking, waardoor de intrinsieke waarde van het dier in het gedrang komt, heeft echter een negatieve invloed.

De verwachting van de actoren is dat in de toekomst huisdierbezitters meer geld zullen besteden aan de gezondheid van hun huisdier (diergeneeskundige zorg), wat over het algemeen als positief wordt ervaren. Overigens zijn de actoren wel van mening dat de diergeneeskundige behandeling wel zin moet hebben voor het verdere leven van het gezelschapsdier. Is dit niet het geval, dan is er sprake van een negatieve invloed op het welzijn en de gezondheid van het dier. Als reden voor de verwachte ontwikkeling wijzen de actoren op de toegenomen welvaart en de sterkere, emotionele binding met het dier.

De actoren geven aan een toename in het aanbod van allerlei diensten, zoals oppascentrales, uitlaatservices en gastgezinnen te verwachten. Een meerderheid is van mening dat dit een positieve ontwikkeling is ten aanzien van de gezondheid en het welzijn van de dieren. Voorwaarde daarbij is echter wel dat de diensten worden aangeboden door deskundige personen. Veelal ontbreekt echter de gewenste professionaliteit bij de genoemde diensten, zodat uiteindelijk de gezondheid en het welzijn van het dier onder druk komen te staan.

5 Aanbevelingen voor de beleidsvisie gezelschapsdieren

5.1 Inleiding

De voorgaande hoofdstukken hebben vooral gediend om een beeld te schetsen van de sector (hoofdstukken 1 en 2), welke (groepen van) actoren binnen deze sector te onderkennen zijn (hoofdstuk 3) en welke trends en ontwikkelingen naar de toekomst toe van belang zijn (hoofdstuk 4). In dit afsluitende hoofdstuk worden die ontwikkelingen genoemd waar zo mogelijk in de beleidsvisie een passage aan gewijd kan worden. Bij elk van de aangehaalde ontwikkelingen is aangegeven wat de invloed is op de gezondheid en het welzijn van de dieren.

5.1.1 Toename in aantal katten

Uit de gegevens in hoofdstuk 1 en 2 blijkt dat het aantal katten in Nederland al enkele jaren een stijgende lijn laat zien. De verwachting van de geïnterviewde actoren is dat deze stijgende lijn zich ook in de komende jaren zal voortzetten. Als reden hiervoor wordt ondermeer genoemd dat mensen denken dat een kat minder verzorging(-stijd) nodig heeft dan een hond. Omdat men toch een gezelschapsdier wil hebben, kiest men daarom voor een kat. Echter ook een kat (net als ieder ander gezelschapsdier) heeft verzorging nodig. Een aantal mensen die om voornoemde reden overgaan tot de aanschaf van een kat, zal toch niet in staat blijken te zijn om de gewenste verzorging(-stijd) aan het dier te schenken. Daarom zal bij een toename van het aantal katten een groter aantal katten uit huis geplaatst worden. Ook is te verwachten dat de overlast veroorzaakt door zwervkatten toe zal nemen.

5.1.2 Toename in aantal exotische dieren

In een land als de Verenigde Staten is het aantal exotische dieren in de afgelopen jaren toegenomen [28]. Uit de gegevens in hoofdstuk 1 en 2 valt af te leiden dat het aantal exotische dieren in Nederland min of meer constant is gebleven.⁹ Desondanks spreken de geïnterviewde actoren de verwachting uit dat het aantal exotische dieren in Nederland in de toekomst toe zal nemen. Als reden hiervoor geven zij ondermeer aan het zich willen onderscheiden van andere mensen en het mee willen doen met modegrillen. Het merendeel van de mensen die een exotisch dier in een dergelijke impuls aanschafft heeft echter nauwelijks enige kennis over de wijze van houden en verzorgen van het dier. Verwaarlozing van het dier is dan zeer wel mogelijk en dit zal leiden tot een toename van de problemen met deze dieren. Omdat ook bij dierenartsen en opvangcentra de kennis over deze groep van dieren veelal gering is, is het vaak niet mogelijk om de dieren in voorkomende gevallen op een adequate wijze te behandelen of op te vangen. Tegenover de mensen die in een impuls een exotisch dier aanschaffen staat de groep van mensen die uit pure liefhebberij deze dieren houden. Hun aantal wordt geschat op zo'n 30.000 personen [10]. Het kennispeil over de wijze waarop exotische dieren gehouden en verzorgd moeten worden is bij deze mensen veelal goed te noemen. Of men is in staat om via de liefhebbersvereniging waarvan men lid is deze kennis aan te boren.

5.1.3 Verdere ontwikkeling van klassieke behandelingsmethoden en -technieken in de diergeneeskunde

Mede onder invloed van ontwikkelingen in de humane geneeskunde zullen steeds geavanceerdere behandelingsmethoden en –technieken in de veterinaire geneeskunde beschikbaar komen. Vanuit de wens van de dierenbezitter om zijn dier langer bij zich te houden en de bereidheid om daarvoor te betalen, zullen deze geavanceerde technieken en methoden ook steeds meer toegepast worden. In sommige gevallen kan daarbij voorbijgegaan worden aan de vraag naar de kwaliteit van het leven van het dier na een dergelijke ingreep. Alleen de wens van de dierenbezitter staat in zo'n geval centraal. De (ethische) vraag is dan ook of alle beschikbare technieken en methoden ook altijd mogen worden ingezet. Eenzelfde vraag doet zich voor bij het gebruik van diergeneesmiddelen om natuurlijke gedragingen onderdrukken, zodat de huisdierbezitter deze gedragingen niet als een probleem ervaart.

---

⁹ Hierbij is aangesloten bij de definitie van Vinke [21] waarin onder exotische dieren alle niet reguliere huisdiersoorten worden verstaan (anders dan hond en kat), ongeacht het niveau van domesticatie, ongeacht het gegeven of deze dieren gekweekt of gefokt of uit het wild afkomstig zijn en ongeacht het feit of deze soorten door middel van huidige nationale en/of internationale wetgeving beschermd worden.

5.1.4 Verdergaande opkomst van alternatieve geneeswijze

In navolging van de belangstelling van de mens voor alternatieve geneeswijzen, zullen alternatieve geneeswijzen ook binnen de diergeneeskunde belangrijker worden. Uit de reacties van de geïnterviewde actoren blijkt dat het toepassen van alternatieve geneeswijzen nog steeds niet onomstreden is. Desondanks is de verwachting dat in de (nabije) toekomst allerlei vormen van alternatieve geneeswijzen bij dieren toegepast gaan worden. Het is daarbij van belang om deze ontwikkeling in goede banen te leiden, zodat voorkomen wordt dat de gezondheid en het welzijn van de dieren in gevaar wordt gebracht.

5.1.5 Te weinig veterinaire consulten

Hoewel niet systematisch bijgehouden in Nederland kan de (voorzichtige) conclusie getrokken worden dat het daadwerkelijk consulteren van een dierenarts licht toeneemt [29]. Met name geldt dit voor de consulten voor honden en katten. Uit Amerikaanse gegevens blijkt dat vooral hondenbezitters een dierenarts consulteren, terwijl ook aanzienlijk deel van de kattenbezitters naar een dierenarts gaan. Daarentegen blijkt slechts een gering deel van de bezitters van vogels en exotische dieren een dierenarts te consulteren [28].

Ook de geïnterviewde actoren geven aan dat naar hun oordeel vooral de bezitters van vogels en exotische dieren bij ziekte van hun dier te weinig naar de dierenarts gaan. Eerder wenden zij zich tot de dierenpeciaalzaken. Redenen hiervoor zijn gemakzucht bij de mensen en het gebrek aan de vereiste kennis bij dierenartsen. Een andere belangrijke reden is volgens de geïnterviewden het gebrek aan kennis bij dierenbezitters om daadwerkelijk te onderkennen dat hun dier ziek is.

5.1.6 Toename in aantal gezondheidsproblemen bij het fokken van rasdieren

Hoewel steeds meer mensen zich bewust zijn van de (mogelijke) gezondheidsproblemen die het fokken op bepaalde raskenmerken met zich meebrengt, geven de geïnterviewde actoren aan te verwachten dat in de toekomst een toename van het aantal rasdieren te verwachten. De manier om je te onderscheiden van anderen is door een rasdier te hebben en gelet op de nog steeds toenemende economische welvaart is het voor steeds meer mensen mogelijk om een rasdier aan te schaffen. De verwachting van de geïnterviewde actoren wordt ook ondersteund door bijvoorbeeld de gegevens over het aantal stambomen dat door de RvB is afgegeven. In 1990 werden er 58.000 stambomen afgegeven, in 1996 was dit gestegen tot 65.000, een toename met ruim 12%.

Gelet op hetgeen hiervoor geschreven is, mag verwacht worden dat er in de toekomst ook een toename zal plaatsvinden van het aantal gezondheidsproblemen als gevolg van het fokken op raskenmerken.

5.1.7 Toename in aantal medische behandelingen als gevolg van zoönosen

Naar de mening van de geïnterviewde actoren zullen in de toekomst steeds meer mensen zich onder medische behandeling moeten stellen als gevolg van een ziekte afkomstig van hun huisdier. Als oorzaken hiervoor wijzen de actoren op een verwachte toename van het aantal exotische dieren en een gebrek aan medische kennis omtrent de zoönosen die deze dieren over kunnen brengen. De gegevens die voorhanden zijn omtrent het aantal medische behandelingen ten gevolge van zoönosen zijn van die aard dat op basis hiervan de verwachting van de actoren nog ondersteund nog afgewezen kan worden.

5.1.8 Toenemende vermenselijking van gezelschapsdieren

De vermenselijking van gezelschapsdieren zal in de toekomst nog steeds toenemen. Op zichzelf hoeft het vermenselijken van dieren geen slechte ontwikkeling te zijn, zolang de intrinsieke waarde van het dier maar niet in het gedrang komt. En dat risico is aanwezig zodra alleen nog maar de wens van huisdierbezitter centraal staat. Het gebruik van parfums om hinderlijke luchtjes tegen te gaan leidt ertoe dat het reukvermogen van de dieren, wat toch vaak een belangrijk 'communicatiemiddel' is, verminderd wordt. En zo zijn er meer voorbeelden waarbij de vermenselijking de dieren belemmert in hun natuurlijke gedragingen. Maar er zijn ook positieve kanten aan de vermenselijking van dieren. Een voorbeeld daarvan is de ontwikkeling en introductie van voeding die aansluit bij het ontwikkelingsstadium van het dier. Gelet op de verwachting van de geïnterviewde actoren dat de vermenselijking van gezelschapsdieren zich verder door zal zetten, mag verwacht worden dat er steeds meer 'dierbenodigdheden' op de markt gebracht zullen worden.

5.1.9 Toename van het gebruik van hulphonden

Het gebruik van allerlei soorten van hulphonden in Nederland zal naar verwachting toenemen. Met name jonge mensen en meervoudig gehandicapten zullen volgens de geïnterviewde actoren gebruik maken van een hulphond. Dat er meer gebruik wordt gemaakt, komt doordat het maatschappelijk meer geaccepteerd wordt dat dieren bepaalde functies van mensen overnemen. Daarnaast bieden deze dieren de mogelijkheid aan hun bezitters om uit een sociaal isolement te komen of om te voorkomen dat zij hierin terecht komen. De geïnterviewde actoren zijn van mening dat mede door het goede fok-, selectie- en opleidingsbeleid van de momenteel bij hulphonden betrokken instellingen het gebruik als hulphond geen negatieve gevolgen heeft voor het dier. De vraag is echter of ook in de toekomst, wanneer de vraag naar hulphonden toeneemt, dit nog steeds het geval is.

5.1.10 Toename van het gebruik van dieren voor therapie bij mensen

Het aantal dieren dat gebruikt wordt voor therapie bij mensen zal naar verwachting in de toekomst gaan toenemen. Evenals het aantal aaidieren in Nederlandse bejaardenhuizen en verzorgingstehuizen. Het gebruik van dieren voor therapie bij mensen hoeft geen nadelige gevolgen voor de dieren te hebben, zolang de dieren maar in staat zijn om hun natuurlijke gedragingen te kunnen uiten. Daarnaast kan men zich voorstellen dat om te voorkomen dat tijdens de therapie mensen verwondingen oplopen bij de dieren bijvoorbeeld nagels verwijderd worden. De (ethische) vraag bij het gebruik van dieren voor therapie bij mensen is in hoeverre mag de mens gebruik maken van het dier om te voorzien in zijn eigen behoefte?

5.1.11 Toename in deelname aan hondensporten en -cursussen

Hoewel enigszins verdeeld geven de geïnterviewde actoren aan te verwachten dat het aantal mensen dat met hun hond deel zal nemen aan hondensporten en cursussen in de toekomst toe zal nemen. Dat er sprake is van een toename valt bijvoorbeeld af te leiden uit het toenemend aantal hondentrainers dat lid is van de Vereniging voor Instructeurs in honden Opvoeding en Opleiding (O&O). Deelname aan hondensporten en -cursussen hoeft naar de mening van de geïnterviewden geen negatieve gevolgen te hebben voor het dier. Daarvoor is het naar hun mening echter wel belangrijk dat training verzorgd wordt door deskundige personen.

5.1.12 Toename in het aanbod van diensten

Door het toenemend aantal tweeverdieners hebben steeds minder mensen tijd om hun dier de gewenste verzorging(-stijd) te bieden. Door diensten als oppascentrales, uitlaatservices en gastgezinnen wordt hierop ingespeeld. De verwachting is dat dergelijke diensten in de toekomst steeds meer aangeboden worden. Het positieve daarvan is dat de dieren wel de benodigde verzorging(-stijd) geboden kan worden. Echter ook hierbij is het van belang dat de aangeboden diensten door deskundige personen worden verricht.

Bronvermeldingen

1. Eerenberg, R. & V.Cheung Yuen Pui, 1997. *Huisdieren in het Nederlandse Gezin*. NIPO, Amsterdam.
2. Haas, A.J.E. de & G. Th. Elzendoorn, 1980. *Structuuronderzoek dierenspeciaalzaken, deel I t/m IV*. EIM, Den Haag.
3. DIBEVO-vakblad april 1996.
4. Tromp, G., 1989. *Het dier als vriend*. In: Dier of ding, objectivering van dieren. Pudoc, Wageningen.
5. Waal, D. de, 1987. *Welzijn van dieren in Nederland*. LNO-reeks, Ministerie van landbouw en Visserij, Den Haag.
6. Haug, C, H. Heinhuis, E. Hordijk en M. Leijten, 1998. *Sectoranalyse Gezelschapsdieren, trends en ontwikkelingen*. Van Hall Instituut, Leeuwarden.
7. Stichting Consument en Veiligheid, 1998. *Ongevallen met gezelschapsdieren*. Amsterdam.
8. Stichting Consument en Veiligheid, 1996. *Hondenbeten, ongevalsgegevens 1984 – 1994*. Amsterdam.
9. Hinrichs, B., 1997. *Gemeentelijk welzijnsbeleid in Nederland*. Van Hall Instituut, Leeuwarden.
10. Achterkamp, T., 1998. Persoonlijke mededeling.
11. Rossum, S.U. van & S. Dijk, 1998. *Hondenhandel: sectorstructuur, regulering en handhaving. Regioplan*, Amsterdam.
12. Centraal Bureau voor de Statistiek, 1996. *Opbrengsten gemeentelijke heffingen*. Voorburg.
13. Raad voor Beheer op kynologisch gebied in Nederland, 1997. *Jaarverslag, 1996*.
14. Internet-pagina van de FHN.
15. Veenstra, C. & D. v.d. Bij, 1997. *Trainen van honden in relatie tot welzijn*. Van Hall Instituut, Leeuwarden.
16. Gerrits, P.O., 1997. *Waarover praten wij?* Stichting Overleg Platform van de Nederlandse Cat Fancy.
17. NIPO, 1984. *Onderzoek over honden en katten*. Amsterdam.
18. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, 1997. *Jaarverslag 1996*. Den Haag.
19. Gerrits, P.O., 1998. *Organisatie van de Nederlandse cat fancy*. Stichting Overleg Platform van de Nederlandse Cat Fancy.
20. Detailhandel in dieren, diervoeders en dierbenodigdheden, brancheschets 1995.
21. Vinke, C.M., 1998. *Onderzoek naar de welzijnsomstandigheden van exotische dieren in de dierenhandel*. Interfacultair centrum welzijn dieren, Utrecht.
22. Vinke, C.M., 1995. *Onderzoek naar de organisatiestructuren van de legale en illegale dierenhandel*. Universiteit Utrecht, Utrecht.
23. Lente, A. van, 1998. *Persoonlijke mededeling*.
24. Centraal Bureau voor de Statistiek, 1998. *Land- en tuinbouwcijfers, 1997*. Voorburg.
25. Croonen, A., 1992. *De nationaal economische betekenis van de paardenhouderij*. Landbouwschap, Den Haag.
26. Van Lanckeren, A.H.D., 1994. *Actorenanalyse*. Informatie- en Kenniscentrum Akker- en Tuinbouw, Ede.
27. Susskind, L.E., J. Cruishank, 1987. *Breaking the impasse. Consensual approach to resolving public disputes*. Basis Books, New York.
28. Centre for information management, 1997. *US Pet ownership and demographics sourcebook*. American veterinary medical association, Schaumburg, Illinois.
29. Vakgroep geneeskunde van gezelschapsdieren, 1997. *Faculteit der diergeneeskunde, Jaarverslag 1996*. Rijksuniversiteit Utrecht, Utrecht.

Lijst van afkortingen

AID	Algemene Inspectie Dienst
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AOC	Agrarisch Opleiding Centrum
BBH	Bond tot Bescherming van Honden
BHV	Het Bedrijfschap voor Handel in Vee
CBPN	Centrale Bond van Paardenhandelaren Nederland
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
DIBEVO	brancheorganisatie van speciaalzaken voor DierBEnodigdheden en VOeders
EIM	Economisch Instituut voor het Midden- en kleinbedrijf
EZ	ministerie van Economische Zaken
FD	Faculteit Diergeneeskunde
FK	Nederlandse Federatie voor Kleindierenteelt
FIDIN	vereniging van Fabrikanten en Importeurs van Diergeneesmiddelen In Nederland
ID-DLO	DLO-Instituut onderzoek veehouderij en Diergezondheid
IKC	Informatie- en KennisCentrum
IPC	Innovatie- en PraktijkCentrum
KNGF	Koninklijke Nederlands Geleidenhonden Fonds
KNMvD	Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
LAS	Lagere Agrarische School
LASER	LAndelijke SErvice uitvoering Regelingen
LID	Landelijke Inspectie Dienst
LNV	ministerie van landbouw, Natuurbeheer en Visserij
NBV	Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers
NHS	Nederlandse Hippische Sportbond
NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie
NKB	Nederlandse Konijnenfokkers Bond
NPO	Nederlandse Postduivenhouders Organisatie
NVDB	Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
O&O	Nederlandse vereniging voor instructeurs in hondenOpvoeding en-Opleiding
OP	Stichting Overlegplatform Nederlandse Cat Fancy
RIMH	Regionale Inspectie MilieuHygiëne
RIVM	RijksInstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RvB	Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland
RVV	Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees
SEH	SpoedEisende Hulp
SOHO	stichting Sociale Honden voor gehandicapten Nederland
VHI	Veterinaire HoofdINspectie
VROM	ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
VSN	Vereniging Sporthandelaren Nederland
VWS	ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Bijlage 1 Overzicht van organisaties, instellingen en bedrijven werkzaam in de sector gezelschapsdieren.

In het overzicht is naast het aantal organisaties, instellingen en bedrijven ook opgenomen het aantal mensen dat hierin werkzaam is. Tevens is waar gegevens hierover beschikbaar waren een inschatting gemaakt van de omzet die jaarlijks gerealiseerd wordt. Veel van de gegevens zijn afkomstig van het IPC-Dier te Barneveld, sommige zijn afkomstig uit andere bronnen en het resultaat van extrapolatie van verschillende gegevens.

Soort organisatie	Aantal	Medewerkers	Aantal	Omzet in miljoen gulden
Kinderboerderijen	350	beheerders	200	
		medewerkers	300	
		vrijwilligers	3.500	
Asielen	110	medewerkers en ondernemers	300	5 60
Pensions	150	vrijwilligers	1.200	
Kennels, cattery's, fokbedrijven	350			
Vogelasielen	150			
Asielen voor zeldzame dieren	40			
Dierenartsenpraktijken ¹ (incl. landbouwhuisdieren)	1100	dierenartsen	2.400	150
		dierenartsassistenten	2.300	
		dierenverzorgers	600	
Dierenambulances	75	vrijwilligers	2.000	
Fysiotherapeuten voor dieren	100	vooral deeltijd mensen	100	
Gedragstherapeuten voor dieren	100	vooral vrijwilligers	100	
Dierenspecialzaken	2000	ondernemers	2.500	400
		medewerkers	2.200	
Hondentoiletterbedrijven	400	ondernemers en medewerkers veelal in deeltijd	500	12
Afdelingen dierenbescherming	135	medewerkers	100	
RVV, AID, LID, Vet.Hoofdinsp.		medewerkers	100	
Hondenscholen	> 90	instructeurs	770	
Dierenbegraafplaatsen	13			
Dierencrematoria	12			
Transport, in- en export	80 - 20	ondernemers er medewerkers	200	
Diervoederbedrijven - totaal bedrijven - gespecialiseerd in gezelschapsdieren	100			
	18			
Totalen				700

¹ Het is niet mogelijk deze gegevens uit te splitsen naar landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren apart.

Bijlage 2: Overzicht van benaderde actoren in het kader van het onderzoek naar trends en ontwikkelingen in de sector (hoofdstuk 4)

Dhr. Blijenberg

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren (NVBD)

Mw. Van den Bogaard

Raad van Beheer op Kynologisch Gebied

Mw. Van der Borg

ALPHA, Nederlandse Vereniging voor gedragstherapeuten voor honden

Dhr. Van den Bos

Werkgroep Veterinaire Kynologie

Dhr. Bouw

Oud-hoogleraar

Mw. Bruinsma

Oscar en Rufus

Mw. Endenburg

Faculteit Diergeneeskunde Utrecht

Dhr. Van Gennep

Stichting A.A.P.

Dhr. Gjaltema

Nederlandse Vereniging van fokkers en liefhebbers van katten (Felikat)

Mw. De Jong

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren (NVBD)

Dhr. De Jongh

Landelijke Organisatie DIBEVO

Mw. Konings

Academisch Medisch Centrum (dier-projectcoördinator)

Dhr. Kruiper

Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers

Dhr. Lommers

Tijdschrift: Hart voor Dieren

Mw. Los

Vereniging Exotische Zoogdieren (VEZ)

Mw. Luwema

Nederlandse Reddingshonden Bond (NRHB)

Mw. Van Meegen

Nederlandse Opvang Papegaaien (NOP)

Mw. Meylink

Tijdschrift: Onze Hond

Dhr. Netto

Interfacultaire Centrum Welzijn Dieren

Mw. De Nijs
Nederlandse Chinchilla Vereniging

Mw. Noordhuizen-Stassen
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD)

Mw. Oornink en Mw. De Gooyer
Stichting Knabbel en Babbel

Dhr. Van Oost
Faculteit Diergeneeskunde Utrecht

Dhr. Roeffel
Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds (KNGF)

Dhr. Rompelberg
Nederlandse Konijnen Fokkers Bond (NKB)

Mw. Tjeerdsma-Kuiper
Mundikat

Dhr. Vogel
Stichting Dierenhulp

Dhr. Warnders
Papegaaiienstichting Midden-Nederland

Dhr. Wessels
Stichting voor Gezelschapsdieren

Dhr. Zwaan
Nederlandse Cavia-fokkers Club (NCC)

Algemene Nederlandse Bond van Vogelhouders

Stichting Het Knagertje